

**АНАЛИЗ**

**НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА**

**ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И**

**УЧЕНИЦИТЕ В ОБЩИНА МОНТАНА**

*2017 година*

*/приет с Решение № 457/27.04.2017 г./*

## **I. ВЪВЕДЕНИЕ**

Анализът на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Монтана е разработен в съответствие с изискванията на Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) във връзка с чл.196, според който областният управител организира разработването на областна стратегия за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците, въз основа на анализ на потребностите от подкрепа, разработен от всяка община и приет от съответния общински съвет.

Законът за предучилищното и училищното образование внася нова философия в българското образование като регламентира приобщаващото образование като неизменна част от правото на образование и въвежда осигуряването на условия за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата. Подкрепата за личностно развитие се предоставя на всяко дете и ученик, като осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им и е в съответствие с индивидуалните им образователни потребности. Основен принцип на ЗПУО е подкрепата за детето и ученика да се осъществява на ниво най-близко до мястото, където живее и учи.

Основна цел на анализа е да се очертаят реалните потребности от подкрепа за личностното развитие на децата и учениците, която институциите в системата на предучилищното и училищно образование да осигурят. Анализът е необходим за изготвяне и на Общинската стратегия за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците, за планиране на дейностите за осигуряване на подкрепа на нуждаещите се деца и ученици в съответствие с индивидуалните им потребности.

За осъществяване на социалната, младежката и интеграционната политика в Община Монтана са приети и действат следните актове:

- Общинска стратегия за развитие на социалните услуги в община Монтана (2016-2020 г.);
- План за развитие на социалните услуги в община Монтана;
- Стратегия за закрила на детето – Монтана;
- Общинска програма за закрила на детето за 2016 – 2017 г. за община Монтана;
- Общински план за младежта 2017 година;
- План за действие на Община Монтана за подкрепа на интеграционните политики (2015-2020);
- Наредба за условията и реда за отпускане на стипендии и финансово стимулиране на ученици с изявени дарби от Община Монтана.

Част от дейностите във всеки един от тези актове са насочени към осигуряване на подкрепа за личностно развитие на деца и ученици по смисъла на Закона за предучилищното и училищното образование.

В съответствие с чл.174, ал.1 от ЗПУО осигуряването на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата на предучилищното и училищното образование трябва да се осъществява съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги. В процеса на събиране на информация, необходима за изготвянето на Анализа, се включиха представители на всички заинтересовани страни от общината.

В хода на изготвяне на Анализа и с оглед на натрупаната от заинтересованите страни информация са посочени проблемите в образователната сфера, идентифицирани са потребностите на конкретните рискови групи, установени са тенденциите в развитието на дейностите за подкрепа на личностното развитие на територията на общината и възможностите за осъществяване на планираните действия.

## **II. ОБЩИ ДАННИ**

### **1. Население към 31.12.2016 г.**

<b>Население на общината</b>	<b>Постоянен адрес</b>
1.1. Население на общината	<b>59 260</b>
1.2. Момчета до 19 г.	5137
1.3. Момичета до 19 г.	4870

### **2. Брой деца и ученици по възрастови групи към 31.12.2016 г.**

2. Общ брой деца и ученици	<b>10 007</b>
2.1. Деца от 0 до 7 г. включително	<b>3 955</b>
2.2. Деца и ученици от 8 до 14 г. включително	<b>3 569</b>
2.3. Деца и ученици от 15 до 19 г. включително	<b>2 483</b>

### 3. Данни за мрежата от училища и детски градини

№	Име на училището /ДГ	Местоположение	Вид	Брой ученици/ деца към 01.01.2017 г.
1	I ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	гр. Монтана	общинско	512
2	II СУ „Н. Й. Вапцаров	гр. Монтана	общинско	426
3	III ОУ „Д-р П. Берон”	гр. Монтана	общинско	575
4	IV ОУ „Ив. Вазов”	гр. Монтана	общинско	567
5	V СУ „Хр. Ботев”	гр. Монтана	общинско	316
6	VI СУ „Отец Паисий”	гр. Монтана	общинско	695
7	VII СУ „Йордан Радичков”	гр. Монтана	общинско	173
8	ПМПГ „Св. Кл. Охридски”	гр. Монтана	общинско	501
9	ПГПЧЕ „Петър Богдан”	гр. Монтана	общинско	537
10	НУ „Г. Бенковски”	гр. Монтана	общинско	108 уч. + 38 деца
11	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	с. Габровница	общинско	188
12	ОУ „Хр. Ботев”	с. Д-р Йосифово	общинско	61
13	ОУ „В. Левски”	с. Смоляновци	общинско	42
14	ПГТЕ „Хр. Ботев”	гр. Монтана	държавно	296
15	ПГСАГ „Проф. д-р арх. Ст. Стефанов”	гр. Монтана	държавно	401
16	ФСПГ „В. Левски”	гр. Монтана	държавно	528
17	ПГЛП	гр. Монтана	държавно	94
18	ДГ №1 „Щастливо детство”	гр. Монтана	общинска	154
19	ДГ №2 „Незабравка”	гр. Монтана	общинска	128
20	ДГ №3 „Буратино”	гр. Монтана	общинска	128

21	ДГ №4 „Калинка”	гр. Монтана	общинска	<b>164</b>
22	ДГ № 5 „Дъга”	гр. Монтана	общинска	<b>121</b>
23	ДГ №6 „Слънце”	гр. Монтана	общинска	<b>180</b>
24	ДГ № 7 „Приказен свят”	гр. Монтана	общинска	<b>167</b>
25	ДГ №8 „Пролет”	гр. Монтана	общинска	<b>181</b>
26	ДГ №9 „Зора”	гр. Монтана	общинска	<b>128</b>
27	ДГ №10 „Детелина”	гр. Монтана	общинска	<b>114</b>
28	ДГ №11 „Изгрев”	гр. Монтана	общинска	<b>94</b>
29	ДГ №12 ”Здравец”	гр. Монтана	общинска	<b>131</b>

**4. Данни за деца от специализирани институции/социални услуги, на които се предоставят социални услуги в общността или социални услуги от резидентен тип**

Институция/ социални услуги	Общ брой на настанени те/ползва щи социални услуги деца	Данни за включването в образование		Брой настанени деца/лица, невключени в образование - причини
		Училище /ДГ	Брой деца/ уче ници	
ЦНСТ - 1	13	Помощно училище-Лом	9	2 деца - отложени за I кл.
		III ОУ „Д-р П. Берон” - Монтана	2	
ЦНСТ - 2	10	VI СУ „Отец Паисий” - Монтана	10	
ЦНСТ - 3	4	Помощно училище -Лом	2	
		VI СУ „Отец Паисий” - Монтана	2	
ЦНСТ за деца и младежи с увреждания и потребност от	6	Помощно училище -Лом	4	1 на възраст 9 месеца
		VI СУ „Отец Паисий” - Монтана	1	

постоянна медицинска грижа				
Кризисен център	7	I ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	2	
		V СУ „Хр. Ботев”	1	
		ОУ „В. Левски” – с. Смоляновци	2	
		ОУ - Медковец	1	
		ОУ - Ковачица	1	
ЦНСТ деца/младежи	9	III ОУ „Д-р П. Берон” - Монтана	1	
		IX СУ „Йордан Радичков” - Монтана	1	
		II СУ „Н. Й. Вапцаров” - Монтана	1	
		I ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” - Монтана	5	
		ПГСАГ „Проф. д-р арх. Ст. Стефанов”	1	
ДЦДМУУ	41	В детски градини – 8 В училища - 26	34	необучаеми
ДЦДУ КЗСУ - “Свети Мина”	17	В училище	14	-
		Помощно училище - Лом	7	2 деца са на възраст до 2 г. 1 дете е отложено за I кл.
		VI СУ „Отец Паисий” – Монтана Проект “Подкрепа за личностно развитие”	6	
ПГСАГ „Проф. д-р арх. Ст. Стефанов”	1			

### III. ИНФОРМАЦИЯ И АНАЛИЗ НА ДАННИТЕ ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

#### 1. Данни за деца и ученици, посещаващи детски градини и училища към 15.09.2016 г.

1.1. Деца в детски градини /без подлежащи на задължително предучилищно образование/	845
1.2. Деца, подлежащи на задължително предучилищно образование /ПГ в детска градина или училище/	867
1.3. Ученици в общински и държавни училища / I- IV клас/	1911
1.4. Ученици в общински и държавни училища / V- VIII клас/	1901
1.5. Деца в общински и държавни училища /IX- XII клас/	2217
<b>ОБЩ БРОЙ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ, ВКЛЮЧЕНИ В СИСТЕМАТА НА ПУО НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНАТА</b>	<b>7741</b>

#### 2. Данни за обхват и посещаемост на децата и учениците за учебната 2016 / 2017 г.

<b>Брой необхванати 5-годишни и 6-годишни деца на територията на общината</b>	<p><b>Родени 2011 г. /5-годишни/:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- действително необхванат по семейни причини – 1 бр.;</li> <li>- родени в чужбина или заминали в чужбина - 40;</li> <li>- в населени места, извън територията на общината - 32;</li> <li>- не живее на настоящия си адрес – 8.</li> </ul> <p><b>Родени 2010 г. /6-годишни/:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- действително необхванат по семейни причини - 3 бр.;</li> <li>- родени в чужбина или заминали в чужбина - 47;</li> <li>- в населени места, извън територията на общината - 26;</li> <li>- не живее на настоящия си адрес - 20;</li> <li>- дете със СОП – 2.</li> </ul>
<b>Брой деца, необхванати в I клас в системата на училищното образование</b>	<p>Няма необхванати за I клас деца от регистрираните по настоящ адрес в ЕСГРАОН</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- отложени по болест - 3 броя;</li> <li>- родени в чужбина или заминали в чужбина - 47 бр.;</li> </ul>

	- живеят със семейството си в населени места извън община Монтана - 30 бр.; - не живеят на настоящия си адрес - 7 бр.
<b>Брой деца и ученици, нередовно посещаващи ДГ/училище</b>	<b>159</b>
<b>Брой ученици, отпаднали от системата на училищното образование през 2016/2017 г.</b>	<b>3</b>
<b>Брой ученици, пътуващи всеки ден</b>	<b>643</b>

**3. Данни за включването на децата и учениците във форми за развитие на интересите и потребностите за учебната 2016/2017 г..**

Ученици, включени в ЦОУД		Ученици, включени в училищни форми за развитие на интересите		Ученици, включени във форми за развитие на интересите по проекти към МОН /“Твоят час“ и др./		Брой ученици, включени в извънучилищни форми за развитие на интересите	
		Брой групи	Брой ученици	Брой групи	Брой ученици	Брой групи	Брой ученици
Вид училища	Брой ученици	Брой групи	Брой ученици	Брой групи	Брой ученици	Брой групи	Брой ученици
Средни	673	30	469	49	746	18	262
Основни	794	12	224	53	898	19	572
Начални	26	0	0	5	47	2	21
Профилирани гимназии	0	11	114	36	578	30	480
Професионални и гимназия	0	11	146	45	634	30	112
<b>ОБЩО:</b>	<b>1493</b>	<b>64</b>	<b>953</b>	<b>188</b>	<b>2903</b>	<b>99</b>	<b>1447</b>



#### 4. Данни за деца и ученици в риск

4.1 Деца без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени, в т.ч с родители в чужбина	175
4.2 Деца, жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание във или извън семейството им	5
4.3 Деца в опасност от увреждане на физическото, психическото, моралното, интелектуалното и социалното развитие	45
4.4 Деца, извършили насилие	3

#### 5. Данни за деца и ученици със специални образователни потребности – данни към 31.12.2016 г.

5.1 Общ брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават в детски градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 от Закона за предучилищното и училищното образование	133
От общия брой по т.5.1 – с ресурсно подпомагане от РЦПППО	101
5.2. Общ брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават в специални училища	0
5.3 Деца и ученици със сензорни увреждания	5
5.4 Деца и ученици с множество увреждания	19
5.5 Деца и ученици с интелектуални затруднения	76
5.6 Деца и ученици с езиково-говорни нарушения	2
5.7 Деца със специфични нарушения на способността за учене (дислексия, дисграфия, дискалкулция)	12
5.8 Деца и ученици с разстройства от аутистичния спектър	14
5.9 Деца с емоционални и поведенчески разстройства	5
От всички деца и ученици със СОП – брой на децата и учениците с необходимост от интензивна грижа и подкрепа	38

**6. Данни за деца и ученици с хронични заболявания – данни към 31.12.2016 г.**

6.1 Деца с хронични заболявания в детските градини	93
6.2. Ученици с хронични заболявания в училищата	267

**7. Данни за деца и ученици с изявени дарби – данни за учебната 2015/2016 г.**

7.1 Деца с постижения в областта на науката	121
7.2 Деца с постижения в областта на спорта	79
7.3 Деца с постижения в областта на изкуството	96

С влезлия в сила от 01.08.2016 г. Закон за предучилищното и училищното образование институциите в образователната системата на територията на Община Монтана осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги. Те разработват самостоятелно и прилагат цялостни политики за изграждане на позитивен организационен климат в условия на сътрудничество, ефективна комуникация и отношения на загриженост между участниците в образователния процес и работят по посока на утвърждаване на позитивна дисциплина и развитие на училищната общност.

През учебната 2016/2017 г. в системата на предучилищното и училищното образование в Община Монтана функционира: 12 детски градини, 6 от които с втора и 1 детска градина с трета сграда в селата на община Монтана; 17 училища, от които 1 начално, 6 основни, 3 от които в селата на община Монтана, 4 средни, 2 профилирани гимназии и 4 държавни професионални гимназии. Едно от училищата е защитено, а 6 са средищни. Както се вижда от таблицата по-горе, общият брой деца, обхванати в детските градини към 15.09.2016 г. е 1712 и общият брой ученици – в общинските и държавните училища е 6 029. В общинската мрежа от образователни институции е извършена оптимизация, в резултат на която само в три села функционират училища, едно от които е със слети паралелки – в с. Д-р Йосифово и едно е защитено – в с. Смоляновци. Продължаващата тенденция на намаляване на броя на учениците и закъснение с реструктурирането на училищата води до негативни последици както върху качеството на образованието, така и върху все по-трудното задържане на учениците в училище.

## **Анализ на причините, проблемите, мерките, свързани с обхвата и задържането на децата и учениците в образователните институции на територията на община Монтана**

Превенцията на преждевременното напускане на училище неизменно е свързана с анализ на причините, водещи до отпадане от училище и напускане на образователната система, идентифициране на рисковите фактори за преждевременното напускане с оглед ограничаване на последиците от тях и планиране на мерки за преодоляване на рисковите фактори от отпадане.

В Община Монтана има изградена добре действаща система за обхват на децата и учениците. Както е видно от таблицата по-горе, от регистрираните по настоящ адрес в ЕСГРАОН - Монтана, няма действително необхванати в I клас ученици за учебната 2016/2017 г. Необхванатите в задължителна предучилищна възраст деца са общо 4, от които едно 5-годишно дете и 3 6-годишни.

По-съществен е проблемът с нередовното посещаване на образователните институции. Въпреки засиленият контрол по присъствието на децата и учениците, нередовно посещаващите образователните институции в Община Монтана са 159, от които 42 в детските градини и 117 в училищата. Отпадналите от училищното образование в края на I срок на 2016/2017 учебна година са 3 бр. Съществена причина за нередовното посещение на детска градина са най-вече финансовите затруднения на някои родители за плащане на такса за ползване на детска градина на детето им. Основният проблем на училищата е в задържането на учениците в училище. Причините са различни и могат да бъдат класифицирани в няколко основни категории:

1. Икономически причини - безработицата, ниските доходи, пониженият жизнен стандарт и бедността поставят много деца в условия, водещи до повишен риск от отпадане от училище. В резултат на финансовите и икономически затруднения много деца са принудени да помагат на семействата си, което води до нарушаване на участието им в учебния процес.

2. Социални причини - свързват се с родителска незаинтересованост, противоречия, конфликти, напрежение и кризи в семейството, отрицателно въздействие на домашната среда, функционална неграмотност или ниско образование на родителите, непълни семейства, деца и ученици в риск от извършване на противообществени прояви, ученици с поведение, което е трудно или е в конфликт със закона, домашно насилие. От таблицата по-горе, по данни на Отдела за закрила на детето към Дирекция „Социално подпомагане” – Монтана е видно, че 175 деца са без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени, в т. ч. с родители в чужбина. Четиридесет и пет са децата в опасност от увреждане на физическото, психическото, моралното, интелектуалното и социалното развитие, 5 са децата, жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в семейството или извън него. За голяма част от тези деца в община Монтана функционират социални заведения като Кризисен център към Комплекс за социални услуги и Център за настаняване от семеен тип за деца без

увреждания, в които пребивават деца в риск – от домашно насилие, negliжирани в семейства без доказан родителски капацитет, деца с противообществени прояви, деца със специални потребности. След адаптирането им в съответните услуги те посещават задължително образователни институции. Общият им брой към момента за двете услуги е 16. Четиринадесет от тях са ученици в училищата на територията на община Монтана – I ОУ, II СУ, III ОУ, V СУ, IX СУ и ПГСАГ. Две от децата, настанени в кризисен център, са ученици в самостоятелна форма на обучение.

3. Образователните причини обхващат широк кръг проблеми: трудности в усвояването на учебното съдържание, слабости в методиката на преподаване и в организацията на обучението. Големият брой отсъствия, ниските образователни резултати са проблеми, оставени за решаване най-вече от училището. Неразвитото кариерно ориентиране и консултиране, неподходящият избор на училище и непривлекателността на професионалното образование и обучение са също сред важните образователни причини за преждевременното напускане на училище. Образователните причини са свързани и с навиците за учене, негативни нагласи на участниците в образователния процес и липсата на мотивация.

4. Етнокултурни причини. Етнокултурното многообразие в съвременната българска образователна система се изразява в специфичните етнически, религиозни и езикови измерения. Силно действащите вътрешногрупови норми и натискът на етнокултурните традиции сред уязвими етнически общности и групи затрудняват включването на децата от тези общности и групи в предучилищното и училищното образование и предопределят специфичните причини за преждевременното напускане на училище: отсъствие на познавателна мотивация, ниска степен на готовност за училище, липсва мотивация на родителите за получаване на образование от децата им и др.

5. Институционални причини: Като такива могат да се квалифицират недостатъчно координираният подход между различните служби и специалисти на национално, регионално, местно и училищно ниво за справяне с преждевременното напускане на училище. Основната част от отговорностите за прилагането на националната политика по отношение на задължителното образование е съсредоточена в училище.

6. Причини, свързани със здравния статус: В контекста на политиките за развитие на приобщаващото образование продължава тенденцията за интегриране на децата със специални образователни потребности в общообразователните училища. По данни на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование (РЦПППО)– Монтана, общият брой на децата и учениците със специални образователни потребности, които се обучават в детски градини и в училищата на община Монтана е 133, от тях с ресурсно подпомагане от РЦПППО са 101. Броят на децата и учениците с необходимост от интензивна грижа и подкрепа е 38.

Община Монтана има опит и традиции по предоставяне на социални услуги предимно за деца. За реализиране на националните политики за деинституционализация изцяло се предоставят услуги в общността и такива - резидентен тип, както като държавно делегирана дейност, така и като проектна. В периода 2003 г. - 2016 г. са разкрити следните услуги: Дневен център за деца и младежи с умствени увреждания, Център за обществена подкрепа, Кризисен център, Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи, три

центъра за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания, Защитено жилище за младежи с увреждания, Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с потребност от постоянна медицинска грижа, Звено “Майка и бебе”, Дневен център за деца с множествени увреждания, Семейно консултативен център, Център за майчино и детско здраве.

Предизвикателство за нас е работа по проекти с цел утвърждаване на устойчив модел за социална местна политика, насочен изключително към подкрепа на деца и родители от уязвимите групи – уязвими етнически групи, по-специално ромската общност, подпомагани с месечни социални помощи, безработни семейства с три и повече деца, самотни родители, родители в рискован възраст, родители на деца със здравословни проблеми, родители, живеещи в лоши жилищни условия, родители, при които има риск от изоставяне на детето, родители, за които има данни, че не полагат достатъчно грижи за децата си /злоупотреби със забранени вещества, насилие или negliжиране на децата, други нарушения на правата на децата/. В тази посока се реализират дейностите по проект инвестиция в бъдещето - “Услуги за ранно детско развитие” по ОПРЧР, както и партньорски проект с УНИЦЕФ “Подкрепа за изграждане на приобщаваща образователна среда в детските градини в община Монтана”.

Целевата група, обект на услугата Дневен център за деца и младежи с умствени увреждания, са деца с експертни решения на ТЕЛК и различна степен на увреждане. В зависимост от този фактор се разчитат и възможностите им за обучение. Анализът показва, че това са 30 деца. В услугата Център за настаняване от семеен тип за деца с потребност от постоянна медицинска грижа към КЗСУ “Свети Мина” са настанени деца от закрити специализирани институции. Те са с множество увреждания, но са оценени възможностите им и подлежат на обучение. Ученици са в Помощно училище в гр. Лом. Ресурсен учител в екип с логопед и специален педагог посещават ежеседмично центъра, където провеждат занятия по специални програми. Едно от децата е ученик в VI СУ „Отец Паисий” в качеството му на участник в Проект “Подкрепа за личностно развитие”.

На територията на общината в резултат на успешно приключил проект “Детство за всички” са разкрити три центъра за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания. Настанени са деца от закрити в цялата страна специализирани институции. Въпреки множеството увреждания и невъзможността за индивидуална работа с всеки потребител в институция, трудно, но с помощта на квалифицирани специалисти, 11 от децата са ученици в Помощно училище - Лом. Ежедневно с тях на място работи специален педагог, а при доказана необходимост в екипа се включват и психолози и логопеди. 14 са учениците посещаващи ежедневно III ОУ ”Д-р Петър Берон” и VI СУ „Отец Паисий” - Монтана.

Друга категория деца/ученици, които попадат в групата на нуждаещите се от подкрепа са децата и учениците с хронични заболявания. В детските градини и училищата през учебната 2016/2017 г. те са съответно 93 и 267. Здравното обслужване и здравното образование на децата и учениците в община Монтана е осигурено от 25 здравни кабинети, разкрити във всички детски градини и училища на територията на гр. Монтана. В тях работят 16 медицински фелдшери и 11 медицински сестри. Осигуряване на долекарска помощ при спешни състояния, наблюдение на физическото развитие и имунизационния статус на децата, профилактични дейности за ограничаване на рисковите

фактори в детските заведения и училищата, профилактика и промоция на здравето – са част от задълженията на специалистите. За повишаване здравното образование на децата и учениците медицинските специалисти всяка година изработват план за здравно образование с теми, съобразно възрастта, интересите и потребностите на децата. Здравното образование е направление в дейността на специалистите, където те работят заедно с експерти от РЗИ. За учебната 2015-2016 год. експерти от РЗИ са изнесли 29 беседи пред учениците от различни училища и различни възрастови групи на следните теми: "Здравословно хранене"; "Движение и профилактика на гръбначните изкривявания"; "Алкохол"; "Хигиена на зъбите"; "ХИВ/СПИН"; "Толерантност"; "Отношенията в клас" и "Репродуктивно здраве".

Съгласно цитираната по-горе наредба всяка година медицинският специалист изработва анализ на здравословното състояние на децата и учениците в съответната институция. Този анализ се прави на основа данните, подадени в началото на учебната година от личните лекари. За учебната 2015-2016 год. анализът показва, че най-голям е дялът на децата с намаление зрението на двете очи и с бронхиална астма. Увеличение всяка година има на децата и учениците с наднормено тегло. Общият брой на диспансеризирани през миналата учебна година е 96. Този брой не е реален, много от родителите водят на прегледи и лечение децата си в лечебни заведения в други населени места, при хонорирани лекари-специалисти и диагностицирането и лечението на децата им остава тайна за медицинския специалист, понякога дори за личния лекар.

За подобряване достъпа до здравеопазване на социални групи в неравностойно положение – ромска общност, Община Монтана работи по Проект «Комплексен подход за ромско включване в Община Монтана», финансиран по Българо-швейцарска програма за подкрепа на социалното включване на роми и други уязвими групи». Със средства на Община Монтана се изгражда нов Здравно-консултативен център в кв. Кошарник. За решаването на здравни и социални проблеми на хората от общността, за подобряване на здравната им култура работят трима здравни медиатори на трудови договори към Община Монтана и още трима – назначени по Проекта. В направление «Здравеопазване» по Проекта са заложили и вече се реализират дейности, свързани със здравно образование на ромските семейства. Проектът е насочен към майки с малки деца, към подрастващи и младежи с оглед повишаване на здравната им култура, превенция на зависимости и ранни бременности, полово и сексуално образование. За изминалата година са направени кампании и изнесени беседи на теми, свързани със здравословно хранене и хигиенни навици, туберкулоза, анти-спин кампания, ранни бракове и ранни бременности и последиците от тях, контрацепция и др. Приключи картографирането на ромските семейства в кварталите «Кошарник» и «Огоста» на гр. Монтана, както и в селата Габровница, Безденица и Вирове. Анализът на резултатите от картографирането ще даде представа за здравния, социален и образователен статус на ромите от трите локации.

Анализът на ситуацията показва, че отпадането от училище и липсата на образование е един от най-сериозните фактори за попадане в ситуация на множество рискове – бедност, противоправно поведение, насилие, зависимост и др. Инвестирането в училищното обучение е от решаващо значение за успешната интеграция в училище на децата в риск. За да се разбие затвореният цикъл децата да повторят модела на социална изолация на своите родители е необходима комплексна интервенция между социалната и

образователната сфера, насочена към подобряване на тяхното взаимодействие, развиване на приятелска за децата образователна среда, преодоляване на социалните затруднения за посещаване на училище.

Училищните ръководства осигуряват необходимото /по възможностите си/ за задържане на децата и учениците и повишаване на мотивацията за учене. В училищата са разработени и приети Училищна стратегия за превенция на отпадането и по-пълното обхващане на децата и учениците, Програма за предоставяне на равни възможности и за приобщаване на децата от уязвимите групи, План за превенция и закрила на деца жертва на насилие или в риск, Механизъм за откриване на дете в риск; Индивидуални образователни програми на деца със СОП. Четири от общинските училища са включени като пилотни в Системата за ранно предупреждение за риск от отпадане в изпълнение на Националната стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система 2013-2020 г. В детските градини са разработени и се прилагат Стратегия за развитие и програмна система на детската градина за периода 2016-2020 г., План за подкрепа на деца в уязвимо социално положение и застрашени от ранно отпадане, План за работа с деца със специални образователни потребности и обучителни затруднения, План за работата на екипа за подкрепа за личностно развитие, План за действие при случаи дете в риск или жертва на насилие и др.

Ясно изразена от училищните ръководства е необходимостта от системна работа с родителите на техните възпитаници с оглед приобщаването им към училищния живот. В този смисъл сред родители и общественост се разясняват взаимните ползи от образователната интеграция на децата от етническите малцинства, от интегрираното обучение на децата и учениците със специални образователни потребности, на ученици с физически и ментални увреждания. С родителите се работи по посока на по-голяма заинтересованост към образователно-възпитателния процес и преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етноси. Все още неефективно се използват обществените съвети като потенциален ресурс за подпомагане процеса на приобщаване в детската градина и училището, както и привличането на млади хора като доброволци за работа с деца в риск от отпадане.

Осигуряването на допълнителна квалификация на педагогическите специалисти за работа в мултикултурна образователна среда и за работа с деца със специални образователни потребности също е едно предизвикателство в унисон с философията на Закона за предучилищното и училищното образование и Наредбата за приобщаващото образование. Голяма част от училищните директори осъзнават необходимостта от включване на педагогическия персонал в обучения, семинари, тренинги, свързани с управление на конфликти, със справяне с агресията и насилието и с осигуряване на пълноценна обща и допълнителна подкрепа.

Почти всички образователни институции са планирали дейности за интеграция, включващи както работа с родители, така и множество извънкласни дейности. Някои от училищата и детските градини работят и по проекти, подкрепящи интеграционните процеси. Община Монтана също работи по проект „Комплексен подход за ромско включване в община Монтана” по Българо-швейцарската програма за сътрудничество, в който са включени две детски градини и три училища.

На ниво училище стратегията за привличане и задържане на децата и учениците неизменно включва и:

- целодневна организация на обучението – 1493 ученици са включени в целодневна организация на обучение в училищата на община Монтана, което представлява 39 % от всички ученици I – VIII клас;
- осигуряване на безплатна закуска за учениците от I-IV клас;
- осигуряване на транспорт за пътуващите ученици. Ежедневно пътуващите деца и ученици са 643. Община Монтана осигурява транспорт за пътуващите от населените места на общината, в които няма училище, а четири от училищата осигуряват транспорта на учениците си от кв. Кошарник.

От направения анализ е видно, че в групата на децата/учениците, нуждаещи се от обща и допълнителна подкрепа попадат най-вече онези деца и ученици, които по някоя от посочените вече причини по-трудно могат да бъдат обхванати и задържани в образователните институции.

#### **Анализ на данните за реализиране на възможности за развитие на дарбите и интересите на децата и учениците**

В училищата в община Монтана са създадени условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите за личностно израстване и реализация на децата и учениците в свободното от учене време. Съществуват условия за изява и участия в конкурси, конференции, олимпиади, състезания, празнични програми, изложби, открити занимания и др. С успех се реализират извънкласни форми, като вокални и танцови групи, театрални студия, арт работилници и др. В училищата са формирани 64 групи по интереси за 953 ученици и 188 групи за 2903 ученици по проекти към МОН /“Твоят час“ и др./, а 1447 са учениците, включени в извънучилищни форми.

Като силни страни в реализирането на форми за развитие на интересите и потребностите на децата и учениците от общинските училища могат да бъдат посочени:

- работата по проект „Твоят час“ /с водещо място в обхващането на учениците със затруднения и пропуски и ангажиране на свободното им време с дейности, полезни за тяхното развитие, образование и бъдеща професия/;
- осигуряване на възможности за индивидуална изява на децата чрез организиране на различни конкурси и училищни инициативи;
- участие в общински, областни и национални състезания и олимпиади;
- осигуряване на подходящи условия за творчески и спортни занимания в свободното от учебни занимания време и през ваканционните дни;
- развитие на уменията за учене, творческите и спортните способности на учениците в тематични области, които са извън включените в задължителната училищна подготовка;



- преодоляване на образователните дефицити на учениците, които срещат затруднения в подготовката си по задължителните дейности в училище и повишаване на мотивацията им за учене.

В отговор на необходимостта от предоставяне на подкрепа за личностно развитие в условията на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията, в община Монтана функционира Център за подкрепа за личностно развитие ОДК „Ние, вработата“, в който 828 деца и ученици, в 73 групи развиват своите таланти в областта на изкуствата и спорта. В обхвата на дейностите на ОДК все още не е включена област „наука“, което е едно предизвикателство предвид факта, че най-много са учениците с постижения в областта на науката – 121 за учебната 2015/2016 г., видно от данните в таблица по-горе.

За осмисляне свободното време и развиване на талантите на децата и учениците в гр. Монтана функционират:

- Обединена школа по изкуствата /ОШИ/ ”Д. Христов” при НЧ ”Разум 1883” с два отдела: музикален отдел – изучават се: пиано, акордеон, ударни инструменти, китара, пеене /класическо, поп, народно/, ансамблов свирене, солфеж, елементарна теория на музиката, музикална литература; изобразително изкуство – изучават се графика, живопис, приложни изкуства. През изминалия период в школата са се обучавали 183 ученика;

- Фолк.Формация „Огоста“ към НЧ „Разум 1883“ гр. Монтана, в която участват 35 деца от 9 до 18 години;

- Представителен Танцов Ансамбъл „Пъстрина”. В подготвителна група се занимават с народни танци 44 деца от 6 до 8 години, в Детски танцов състав „Пъстрина“ участват 47 деца от 12 до 14 години, а в Представителен танцов ансамбъл „Пъстрина“ до 18 години участват 10 танцьори;

- Общински младежки дом – Монтана, в който репетира и тренира над 498 самодейци, като по-голямата част от тях са на възраст от 4 до 19 години. Институцията предлага алтернативи за осмисляне свободното време на децата и учениците, стимулира тяхната креативност, дава възможност за изява на талантите им чрез следните функциониращи формации: Танцов ансамбъл "Младост", в историята на който са включени над 1000 концерти в страната и чужбина, лауреатски звания и златни медали от национални и международни прегледи и фестивали. През последните 6 години през състава са преминали 110 танцьори; Певческа група “Пъстренец Junior” с участието на 16 момичета и 1 момче на възраст от 8 до 18 г.; Мажоретен състав, работещ ползотворно с Младежкия духов оркестър на ПМППГ “Св. Климент Охридски” – Монтана. Вокална група “Каприз”, Клуб по спортни танци "Астра", Танцова формация “Dance Machine”, Аеробика, Wing Tsun - китайско бойно изкуство, Шах клуб и др;

- Регионална библиотека „Гео Милев”. През 2016 г. в детски отдел са регистрирани 1388 нови читатели и са раздадени 21414 библиотечни единици. По възрастови групи новите читатели се разпределят: 322 са ученици от прогимназиален етап и 1066 ученици от начален етап на неспециализираните училища;

- Детско-юношеска театрална школа към Драматичен театър - Монтана, която към момента има 12 членове (14-19 години) и ежегодно представя минимум 2 спектакъла собствена продукция. В театъра се помещава и Танцова школа, която има около 50 участници.

В община Монтана има и добри възможности за спортна дейност. Изградени са добре функциониращи спортни клубове по баскетбол, борба, волейбол, джудо, лека атлетика, карате, тенис на маса, футбол. Броят на активно спортуващи в Детско – юношеските школи /ДЮШ/ на спортните клубове в гр. Монтана, спортно – състезателен сезон 2016/2017 г., е показан в таблицата:

№	Спортен клуб	Брой активно спортуващи в ДЮШ
1.	БК „Монтана 2003” – баскетбол, женски профил	90
2.	БК „Слава 99” – баскетбол, мъжки профил	46
3.	ВК „Монтана-волей” - волейбол	85
4.	СК „Слава” - борба	62
5.	КК „Компас” - карате	40
6.	СК „Атлет” – лека атлетика	53
7.	СКБС „Слава 83” - джудо	60
8.	СКТМ „Монтана” – тенис на маса	33
9.	ФК „Монтана 1921” - футбол	240

Общинската наредба за закрила на децата с изявени дарби подкрепя и финансово подпомага изявите на даровитите деца, а средствата се осигуряват от общинския бюджет.

От анализа на данните за реализиране на възможности за развитие на дарбите и интересите на децата и учениците може да се обобщи, че в община Монтана, на училищно и извънучилищно ниво съществуват достатъчно форми за осигуряване на допълнителна подкрепа на деца с изявени дарби. Необходимо е училищните екипи за оценка на потребностите да успеят със съдействието на останалите преподаватели да открият наличието на заложби у децата/учениците и да ги насочат по пътя на развитието им.

#### **Проблеми, свързани с възможностите за оказване на подкрепа на учениците:**

Учителите в училищата от община Монтана познават и използват в своята пряка работа различните видове обща подкрепа за личностно развитие, по смисъла на чл. 178,

ал.1 от ЗПУО. След систематизиране на наличната информация за децата и учениците в началото на учебната година, те откриват първите признаци на затруднения в ученето у всяко дете или силните му страни в конкретна област на знанието, спорта или изкуствата. Организирано преподаването съобразно потребностите, стиловете на учене и силните страни, така че учениците да разгърнат своя потенциал. Учителите целенасочено провеждат консултации по учебни предмети, часове по интереси, допълнително обучение. Те работят съвместно с другите педагогически специалисти и медицинските лица с грижа за здравето и по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците в риск.

От предоставената от училищните ръководства информация става ясно, че затруднения се срещат при оказване на допълнителната подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности и на тези в риск.

В работата на учителите, включени в екипите за подкрепа за личностно развитие, вече се открояват някои проблеми и затруднения, свързани с непознаването на специализираната методиката за обучение, както и с липсата на подходящи дидактични материали, учебници и помагала, адаптиращи учебния материал към децата със специални образователни потребности.

Като друг проблем училищата посочват недостатъчната кадрова осигуреност с психолози, логопеди и ресурсни учители, както и невъзможността да осигурят такива кадри в рамките на делегирания си бюджет, които да присъстват ежедневно в училище и да отговарят на потребностите от адекватна и своевременна подкрепа на децата и учениците.

Голяма част от трудностите при осъществяване на адекватни политики за подкрепата на децата в риск са свързани с отговорностите по отношение на детето. Неподходящата грижа или отсъствието на грижа за децата от страна на биологичните родители оформят твърде голяма група от деца/ученици в риск, за които допълнителната подкрепа е необходимост.

Друг проблем, посочен от училищните ръководства, е недостатъчният финансов ресурс за организиране на по-голям брой разнообразни и креативни форми за оказване на подкрепа, което налага ангажиране на училищната общност в търсенето на алтернативи за финансиране.

### **Възможности/предложения за решение на описаните по-горе проблеми:**

За решаване на вече очертаните проблеми могат да бъдат обособени следните възможности:

- активиране на училищното настоятелство и обществения съвет в дейности, свързани с оказване на подкрепа на учениците;
- внедряване на доброволчеството и разширяване сътрудничеството с неправителствени организации;

- мотивиране на педагогическите специалисти да получат допълнителна квалификация с оглед оказване на адекватно съдействие на нуждаещите се деца и ученици;

- адекватно финансиране на дейностите за подкрепа за личностно развитие, реализирани от училищата – обзавеждане на кабинети съобразно потребностите на децата и осигуряване на квалификационни дейности за кадрите, които ще работят с ученици със специални образователни потребности и тези в риск.

#### **IV. ИНФОРМАЦИЯ И АНАЛИЗ НА ДАННИТЕ ЗА КАДРОВАТА ОБЕЗПЕЧЕНОСТ СЪС СПЕЦИАЛИСТИ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ.**

##### **1. Данни за персонала в училищата и детските градини на територията на общината**

Училище / детска градина	Населено място	Персонал			Педагогически специалисти														
		Общ брой	Педагогически	Непедагогически	Директор	Зам.-директор	Учител	Учител, ЦОУД	Психолог	Педагогически съветник	Логопед	Ресурсен учител	Учител на деца с умствена изостаналост	Рехабилитатор на слуха и говора	Корепетитор	Треньор по вид спорт	Ръководител на направление ИКТ	Външни лектори/ИИД	
<b>Училища</b>																			
<b>I ОУ</b>	Монтана	56	45	11	1	1	31	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
<b>II СУ</b>	Монтана	45	36	9	1	1	26	7	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>III ОУ</b>	Монтана	55	45	10	1	1	30	8	1	0	1	2	0	0	0	0	0	1	2- по проект

<b>IV ОУ</b>	Монтана	53	44	9	1	1	30	9	0	0,5	0,5	0	0	0	0	0	0	2
<b>V СУ</b>	Монтана	39,5	32	7,5	1	1	20	9	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
<b>VI СУ</b>	Монтана	87	69	18	1	2	50	16	0	1	1	1	0	0	0	0	0	
<b>VII СУ</b>	Монтана	22	17	5	1	0	16	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	5
<b>ПМПГ</b>	Монтана	47,5	37	10,5	1	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ПГПЧЕ</b>	Монтана	57,5	44	13,5	1	1	40	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0
<b>НУ „Г. Бенковски”</b>	Монтана	11,5	8,5	3	1	0	6,5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ОУ</b>	с. Габоровница	20	16	4	1	0	10	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ОУ</b>	с. Д-р Йосифово	8	7	1	1	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ОУ</b>	с. Смоляновц	17	12	5	1	0	9	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ПГСАГ</b>	Монтана	51	38	13	1	2	35	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

<b>ПГЛП</b>	Монгана	19	12	7	1	1	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
<b>ФСПГ</b>	Монгана	59	45	14	1	1	41	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
<b>ПГТЕ</b>	Монгана	37,5	28,5	9	1	1	26,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>Детски градини</b>																		
<b>ДГ №1</b>	Монгана	22	11,5	10,5	1	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
<b>ДГ №2</b>	Монгана	19	10	9	1	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ДГ №3</b>	Монгана	21	9,5	11,5	1	0	9,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ДГ №4</b>	Монгана	25	13	12	1	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ДГ №5</b>	Монгана	17	9	8	1	0	8	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0
<b>ДГ №6</b>	Монгана	27,5	15	12,5	1	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>ДГ №7</b>	Монгана	28	15	13	1	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

ДГ №8	Монтана	23	12	11	1	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ДГ №9	Монтана	18	10	8	1	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ДГ №10	Монтана	17,5	9,5	8	1	0	8,5	0	1	0	1	1	0	0	0	1	0	2
ДГ №11	Монтана	18,5	9,5	9	1	0	8,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ДГ 12	Монтана	22,5	11,5	11	1	0	10,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4

**2. Информация за възможностите на училищата/детските градини за ресурсно обезпечаване на подкрепата на децата и учениците със СОП – от м. януари 2017 г.**

Училище/детска градина	Населено място	Брой деца /ученици със СОП	Възможности за:	
			назначаване на ресурсни специалисти	назначаване на пом.-учители
I ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	гр. Монтана	11	няма	няма
II СУ „Н. Й. Вапцаров	гр. Монтана	7	няма	няма
III ОУ „Д-р П. Берон”	гр. Монтана	21	по проект на МОН има назначени специалисти	не се налага
IV ОУ „Ив. Вазов”	гр. Монтана	0	х	х
V СУ „Хр. Ботев”	гр. Монтана	18	няма	няма
VI СУ „Отец Паисий”	гр. Монтана	37	няма	няма
VII СУ „Йордан Радичков”	гр. Монтана	2	няма	няма

ПМПГ „Св. Кл. Охридски”	гр. Монтана	0	х	х
ПГПЧЕ „Петър Богдан”	гр. Монтана	0	х	х
НУ „Г. Бенковски”	гр. Монтана	11	няма	няма
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	с. Габровница	9	няма	няма
ОУ „Хр. Ботев”	с. Д-р Йосифово	2	няма	няма
ОУ „В. Левски”	с. Смоляновци	4	няма	няма
ПГТЕ „Хр. Ботев”	гр. Монтана	0	х	х
ПГСАГ „Проф. д-р арх. Ст. Стефанов”	гр. Монтана	0	х	х
ФСПГ „В. Левски”	гр. Монтана	0	х	х
ПГЛП	гр. Монтана	0	х	х
<b>Детски градини</b>				
ДГ №1 „Щастливо детство”	гр. Монтана	0	х	х
ДГ №2 „Незабравка”	гр. Монтана	1	няма	няма
ДГ №3 „Буратино”	гр. Монтана	1	няма	няма
ДГ №4 „Калинка”	гр. Монтана	2	няма	няма
ДГ №5 „Дъга”	гр. Монтана	2	няма	няма
ДГ №6 „Слънце”	гр. Монтана	1	няма	няма
ДГ № 7 „Приказен свят”	гр. Монтана	0	х	х
ДГ №8 „Пролет”	гр. Монтана	0	х	х
ДГ №9 „Зора”	гр. Монтана	0	х	х
ДГ №10 „Детелина”	гр. Монтана	4	няма	няма
ДГ №11 „Изгрев”	гр. Монтана	0	х	х
ДГ №12 „Здравец”	гр. Монтана	2	няма	няма



### 3. Кадрова осигуреност със специалисти в социални и други институции на територията на общината

Специалисти	Брой		
	ДЦДМУУ	КЗСУ „Св. Мина”	КСУ
Медицински специалисти	1	9	-
Рехабилитатори	1	1	-
Логопеди	1	-	-
Ресурсни учители	-	-	-
Психолози	-	1	2
Специални педагози – в ПУ ( в т..олигофрено-педагог-логопед)	-	-	-
Социални работници	1	3	6
Възпитатели	4	1	5
Педагози	1	-	-

#### Анализ на кадровата осигуреност на детските градини и училищата с педагогически специалисти:

Както е видно от таблицата по-горе в детските градини и училищата на община Монтана общата и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците се осъществява от 671,5 щ. бр. педагогически специалисти, от които 536 в училищата и 135,5 в детските градини. Учителите, които осигуряват целодневната организация на учебния ден са 68. Изградените в училищата екипи включват квалифицирани и мотивирани педагогически кадри, от които 5,5 щ. бр. педагогически съветници, 5 психолози /3 бр. в училищата и 2 бр. в детските градини/, 4,5 щ. бр. логопеди /2,5 бр. в училищата и 2 бр. в детските градини/ и 5 ресурсни учители /3 бр. в училищата и 2 бр. в детските градини/ с много добра научна и методическа подготовка, които продължават да повишават своята професионална квалификация. Допълнителна подкрепа за деца/ученици с таланти се осигурява от 5 треньори, 1 корепетитор, 20 външни лектори за извънкласни дейности.

В училищата на община Монтана 122 от учениците са със специални образователни потребности и 13 от децата в детските градини. За една част от тези деца и ученици се грижат ресурсни учители, логопеди и психолози, назначени по различни проекти на

училищата, детските градини и Община Монтана. За останалите 101 деца със специални образователни потребности, интегрирани в училищата, грижите за ресурсното подпомагане са поети от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование. Подпомагането на тези деца/ученици се осъществява по индивидуални учебни планове и програми в рамките на няколко часа седмично. Педагозите в детската градина и училището са тези, които трябва да реагират на специфичните потребности на тези деца в педагогическа ситуация или в учебен час. Определено може да се твърди, че по-голямата част от педагозите нямат необходимата специална подготовка за осъществяване на тази отговорна и специална дейност. Както вече бе споменато 4,5 щ. бр. са всичките логопеди, назначени в детските градини и училищата. В 83 % от детските градини и в 70 % от училищата, в които се обучават ученици в I – IV клас липсват логопеди, а необходимостта от логопедична терапия като превенция на обучителните трудности все повече нараства.

Все по-осезаемо в детските градини и училищата се чувства необходимостта от психолози, логопеди, ресурсни учители, педагози, подготвени да работят с деца със зрителни, слухови и др. увреждания, деца с хронични заболявания, и деца в риск. Назначените такива специалисти спрямо заявените от всяко училище и детска градина потребности са недостатъчно на брой. В рамките на делегирания бюджет липсват достатъчно средства за осигуряването на квалифицирани кадри в подкрепа на приобщаващото образование. От таблицата по-горе е видно, че нито една образователна институция няма възможност за назначаване на ресурсни специалисти или помощник на учителя.

Увеличаването на средната възраст на учителския екип е тенденция, наблюдаваща се не само в национален мащаб, но и в училищата на територията на община Монтана. Педагогическите специалисти често не са достатъчно мотивирани да придобиват допълнителни компетентности и специализации и да прилагат нови технологии или иновативни методи за обучение.

### **Проблеми на училищно и общинско ниво, свързани с кадровата обезпеченост:**

- недостиг на специалисти – психолози, логопеди, ресурсни учители и др. за осъществяване на професионална допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности и на тези в риск;
- липса на мотивация у наличните педагози за преквалификация или допълнителна специализация;
- недостатъчни средства, предвидени за квалификационна дейност – тяхното ограничаване води до сформирани големи групи за обучение с преобладаващ теоретичен характер, с което се намалява ефективността;
- все по-осезаема нужда от педагози, особено от млади;
- обществен негативизъм към учителската професия;

- липса на държавно финансиране на дейностите в училищата и детските градини за педагогическа и психологическа подкрепа на децата в риск, както и крайно недостатъчни средства за ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности и т. н.

**Възможности / предложения за решение на изведените по-горе проблеми:**

- привличане на психолози и специални педагози чрез адекватно финансиране на труда им;
- финансиране на квалификационни дейности за педагогическите специалисти за работа с деца в риск или деца със СОП;
- регламентиране в държавния образователен стандарт за финансиране на институциите в системата на предучилищното и училищно образование на финансовото обезпечаване на всяко училище, независимо от броя ученици в него, с психолог, логопед, педагогически съветник, ресурсен учител;
- по-гъвкаво използване на потенциала на социалните услуги на територията на Община Монтана.

**V. ИНФОРМАЦИЯ И АНАЛИЗ НА ДАННИТЕ ЗА ПОДКРЕПЯЩАТА СРЕДА И УСЛОВИЯ ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ**

**1. Обща обезпеченост**

Училище/детска градина	Спортна база			Библиотечно-информационно обезпечаване	Компютърни кабинети	Столово хранене		Транспорт	
	Наличие на физкултурен салон	Наличие на спортна площадка	Осигуреност със спортни съоръжения			В самостоятелен стол	Чрез кетъринг	За деца и ученици до 16 г.	За ученици над 16 г.
I ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” - Монтана	да	да	да	да	да	не	да	да	х

II СУ „Н. Й. Вапцаров” - Монтана	да	да	да	да	да	да	-	да	да
III ОУ „Д-р П. Берон” - Монтана	да	да	да	не	да	-	да	да	х
IV ОУ „Ив. Вазов” - Монтана	да	да	да	не	да	не	да	не	не
V СУ „Хр. Ботев” - Монтана	да	да	да	-	да	х	да	да	да
VI СУ „Отец Паисий” – Монтана	да	да	да	да	да	не	да	да	да
VII СУ „Йордан Радичков” - Монтана	да	да	да	да	да	не	не	да	не
ПМПГ „Св. Кл. Охридски” - Монтана	да	да	да	да	да	не	не	не	не
ПГПЧЕ „Петър Богдан” - Монтана	да	да	да	да	да	не	не	не	не
НУ „Г. Бенковски” - Монтана	не	да	не	не	да	не	да	не	не
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” с. Габровница	да	да	да	да	да	да	да	да	да
ОУ „Хр. Ботев” – с. Д-р Йосифово	да	да	да	не	да	не	не	да	х
ОУ „В. Левски” – с. Смоляновци	не	да	да	не	да	не	да	да	х
ПГТЕ „Хр. Ботев” - Монтана	да	да	да	да	да	не	не	да	да
ПГСАГ „Проф. д-р арх. Ст. Стефанов” - Монтана	да	да	да	да	да	не	не	не	не
ФСПГ „В. Левски” - Монтана	да	да	да	да	да	не	не	не	не
ПГЛП - Монтана	да	да	да	не	да	не	не	не	не
<b>Детски градини в гр. Монтана</b>									
ДГ №1 „Щастливо детство”	да	да	да	не	не	да	не	не	не
ДГ №2 „Незабравка”	не	не	да	да	не	да	не	не	не
ДГ №3 „Буратино”	да	да	да	не	не	не	не	не	не
ДГ №4 „Калинка”	да	не	да	не	не	да	не	не	не

ДГ №5 „Дъга”	да	да	да	да	не	да	не	не	не
ДГ №6 „Слънце”	не	не	не	не	не	да	не	не	не
ДГ № 7 „Приказен свят”	да	да	да	не	не	не	не	не	не
ДГ №8 „Пролет”	да	не	да	не	не	да	не	да	не
ДГ №9 „Зора”	не	не	да	да	да	да	не	да	не
ДГ №10 „Детелина”	да	да	не	да	не	не	не	не	не
ДГ №11 „Изгрев”	да	да	да	да	да	да	не	да	х
ДГ №12 „Здравец”	да	да	да	да	не	да	не	да	не

## 2. Информация за достъпна физическа и архитектурна среда

Училище/детска градина	Достъпна архитектурна среда				
	Входни и комуникационни пространства		Пригодност на помещенията и пространствата за общо ползване за хора с увреждания		Достъпно и пригодно за хора с увреждания санитарно-хигиенно помещение
	Достъпен вход	Достъпност до помещения и пространства	стай и кабинети за ученици	ф-зала, столова, физкултурен салон и	

	Рампа	Подемна платформа	Безопасни парапети	Нехлъзгава настилка	Тактилни ивици	Подемна платформа			
I ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” - Монтана	не	не	не	не	не	не	не	не	не
II СУ „Н. Й. Вапцаров” - Монтана	не	не	да	да	не	не	не	не	не
III ОУ „Д-р П. Берон” - Монтана	да	не	да	не	не	не	да	не	да
IV ОУ „Ив. Вазов” - Монтана	да	не	да	да	не	не	не	не	да
V СУ „Хр. Ботев” - Монтана	да	не	да	не	не	не	да	да	да
VI СУ „Отец Паисий” – Монтана	да	не	да	не	не	не	не	не	да
VII СУ „Йордан Радичков” - Монтана	не	не	да	да	не	не	не	не	не
ПМПГ „Св. Кл. Охридски” - Монтана	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ПГПЧЕ „Петър Богдан” - Монтана	да	не	не	не	не	не	не	не	не
НУ „Г. Бенковски” - Монтана	да	не	не	не	не	не	не	не	не
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” с. Габровница	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ОУ „Хр. Ботев” – с. Д-р Йосифово	не	не	да	да	не	не	не	не	не
ОУ „В. Левски” – с. Смоляновци	не	не	да	да	не	не	не	не	не
ПГТЕ „Хр. Ботев” - Монтана	да	не	не	не	не	не	не	не	не
ПГСАГ „Проф. д-р арх. Ст.	да	не	да	не	не	не	не	да	да

Стефанов” - Монтана									
ФСПГ „В. Левски” - Монтана	не	не	да	да	не	не	не	не	не
ПГЛП - Монтана	не	не	не	не	не	не	не	не	не
<b>ДГ – гр. Монтана</b>									
ДГ №1 „Щастливо детство”	не	не	не	не	не	не	не	не	не
ДГ №2 „Незабравка”	не	не	да	да	не	не	не	не	не
ДГ №3 „Буратино”	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ №4 „Калинка”	не	не	да	не	не	не	не	не	не
ДГ №5 „Дъга”	не	не	не	да	не	не	не	не	не
ДГ №6 „Слънце”	не	не	не	да	не	не	не	не	не
ДГ № 7 „Приказен свят”	не	не	не	да	не	не	не	не	не
ДГ №8 „Пролет”	не	не	не	да	не	не	не	не	не
ДГ №9 „Зора”	не	не	не	да	не	не	не	не	не
ДГ №10 „Детелина”	не	не	да	да	не	не	да	не	не
ДГ №11 „Изгрев”	не	не	да	да	не	не	не	не	не
ДГ №12 „Здравец”	не	не	не	да	не	не	не	не	не

### **Проблеми, свързани с осигуряването на пълноценна материална среда за образование на учениците и подкрепа за личностното им развитие:**

Предвид принципа на делегирания бюджет „парите следват децата”, училищата с по-голям брой ученици и/или работещи по проекти, успяват да осигурят пълноценна материална среда за индивидуалното развитие и успехи на своите възпитаници. Все още не може да се твърди, че оборудването на кабинетите и физкултурните салони са на съвременен и добро ниво. Училищните ръководства продължават да търсят възможности за оборудване на езикови кабинети, кабинети по обществени и природни науки, ателиета за извънкласни, клубни и проектни дейности.

В две от училищата НУ „Георги Бенковски” и ОУ „В. Левски” – с. Смоляновци и в три детски градини – ДГ №2 „Незабравка”, ДГ №6 „Слънце” и ДГ №9 „Зора” липсва физкултурен салон, което пречатства развитието на спортните заложи, а отдалечеността на квартал Кошарник от централната част на града, в която са съсредоточени спортните

клубове, школи и ОДК още повече допринася за това. Библиотечно обезпечаване липсва в 6 детски градини и още толкова училища. От всичките 10 училища, в които се осигурява целодневна организация на учебния ден, само в 2 столовото хранене е в самостоятелен стол, а останалите 8 осигуряват обедно хранене чрез кетъринг.

Като недостатъчно достъпна по отношение на децата със специални образователни потребности може да бъде определена физическата и архитектурната среда в общинските детски градини и училища. В 8 от училищата има изградена рампа, в 6 училища – безопасни парапети, в 7 училища и 3 детски градини – нехлъзгава настилка, само в 3 училища – тактилни ивици и нито в една образователна институция няма подемна платформа нито за достъп до входа, нито за достъп до помещения. Само в 2 училища и 1 детска градина са създадени подходящи условия в класните стаи и кабинети, както и достъп до общите помещения – зала, столова, физкултурен салон, които могат да бъдат използвани от деца/ученици с увреждания. Достъпно и пригодно за хора с увреждания санитарно-хигиенно помещение е изградено в 5 училища.

От направеното изложение не е трудно да се обобщи, че детските градини и училищата нямат необходимата, съгласно изискванията на Наредбата за приобщаващо образование, готовност за предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици със СОП, особено с физически увреждания, по отношение на осигуреност на институциите с достъпната физическа и архитектурна среда.

#### **Възможности/предложения за решение на описаните по-горе проблеми:**

За осигуряването на пълноценна материална среда за образование на учениците и подкрепа за личностното им развитие трябва да се осигурят допълнителни финансови ресурси от държавата, общината, от реализиране на проекти по различни програми, спонсорства, дарения и др.

## **VI. ИНФОРМАЦИЯ И АНАЛИЗ НА ДАННИТЕ ЗА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ И ПАРТНЬОРСКИ МРЕЖИ**

### **1. Данни за изградените партньорства между образователните институции и други заинтересовани страни**

Между училищата на община Монтана и представителите на държавните и местните органи има изградени добри партньорски взаимоотношения, които трябва да продължат да се развиват в отговор на необходимостта от предоставяне на пълноценна обща и допълнителна подкрепа за децата и учениците.

Училищата от община Монтана имат изградени традиции за партньорство и съвместни инициативи в подкрепа на деца и ученици с различни образователни, информационни, културни и спортни институции: ЦПЛР ОДК „Ние, врабчетата”, РБ „Гео Милев“, Регионален исторически музей – Монтана, Районен съд, Общински младежки дом, Художествена галерия, Куклен театър „Патилан”, Драматичен театър „Др. Асенов”, Школа по изкуствата, Център за кариерно ориентиране, читалища, клубове по танци. Те търсят



съдействието на Дирекция „Социално подпомагане” – Отдел „Закрила на детето“, Детска педагогическа стая, МКБППМН, РЗИ, БЧК. Осъществява се и партньорство и сътрудничество с доставчици на социални услуги, в които са настанени техни деца или ученици, или които работят с родителите на техните деца/ученици. При работата с деца и ученици със СОП има добра координираност между ресурсните учители от РЦПППО-град Монтана и учителите от училищните екипи за подкрепа за личностно развитие.

В търсене на нови форми, удовлетворяващи интересите на учениците и осигуряващи им пълноценно оползотворяване на свободното време, училищата си партнират и с всички клубове и дружества в областта на спорта.

По европейските проекти, по които работят, училищата си партнират и с образователни институции от други държави.

Договори за партньорство с висши учебни заведения са подписани от ФСПГ „В. Левски” със СА „Д. А. Ценов” – Свищов, УХТ – Пловдив, Варненски свободен университет и ПГТЕ „Хр. Ботев” с ТУ – Габрово.

Професионалните гимназии осъществяват партньорства с фирми за провеждане на учебна и производствена практика: ПГТЕ „Хр. Ботев” – с „Дейта Сист“ ООД, „Електрон М“ ООД, „Информационно обслужване“ АД, „Асисст“ ЕООД, „Евролан“ ЕООД, „Изотсервиз“ ЕООД и др., ДБТ – Монтана за дуално обучение на възрастни, ЧЕЗ – за организиране на състезания по изучаваните професии; ФСПГ „В. Левски” - с ОББ – клон Монтана и „Аякс” – Монтана; ПГЛП – с фирма „Май централа” ЕАД за осъществяване на дуално обучение.

Училищата партнират и с неправителствени организации: UNICEF – България, Фондация „Партньори България”, Българо-германски център и др.

### **Проблеми, свързани с взаимодействието на образователната институция със социални партньори:**

- Бюрократични и тромави механизми за общо решаване на проблеми;
- Слаба реална подкрепа от бизнеса за развитие на професионалното образование.

### **Възможности/предложения за решение на посочените по-горе проблеми:**

- Намаляване на бюрокрацията и дублирането на дейности от различни институции;
- Създаване на механизми за обвързване, партньорство и финансиране между училищата и бизнеса.

## **VI. ФИНАНСИРАНЕ**

В община Монтана всички училища и детски градини са на делегиран бюджет.

Финансовите средства, с които са разполагали образователните институции през бюджетната 2016 г. са:

- от държавния бюджет – 2 672 152 лв.
- от общинския бюджет – 12 291 807 лв.
- от проекти – 386 274 лв.
- друго /дарения, собствени приходи и т.н./ – 108 176 лв.

Както вече бе споменато по-горе финансирането е недостатъчно за пълноценно осигуряване на качествено и достъпно образование.

## **VII. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО В ОБЩИНАТА**

Потребностите от планиране и реализиране на дейности за подкрепа за личностно развитие на децата с изяви дарби, на децата в риск, с хронични заболявания или със специални образователни потребности все повече нарастват, както в национален, така и в регионален мащаб. Нуждаещите се от приобщаващо образование прогресивно увеличават своя брой, което налага всички заинтересовани страни да обединят усилията си за осигуряване на пълноценна подкрепа на всяко нуждаещо се дете и ученик.

Община Монтана има много добре развита спортна и културна инфраструктура, която дава възможност на децата и младите хора да развиват и изявяват интересите, способностите и таланта си в областта на изкуствата и спорта. Във всички училища са създадени условия за удовлетворяване на интересите и индивидуалните им потребности за личностно развитие в свободното от учене време. На учениците се предоставя богато разнообразие от форми за допълнителна подготовка и в този смисъл надграждане на знания, умения и компетентности, които им гарантират успешно представяне на общински, регионални, национални, международни фестивали, конкурси, състезания и олимпиади. В този смисъл може да се обобщи, че за децата с изяви дарби в община Монтана са осигурени необходимите условия за допълнителна подкрепа за личностното им развитие.

В образователните институции на територията на Монтана работят много добре подготвени педагогически специалисти, част от които вече са участвали в квалификационни форми, свързани с методите на работа и успешната интеграция на деца в риск и на деца със специални образователни потребности и продължават да повишават своята квалификация чрез включването си в обучения, курсове, семинари по проблемите на приобщаващото образование. В детските градини и училищата са предвидени дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение, както и дейности за превенция на обучителните затруднения. Все още по-слабо е застъпено кариерното ориентиране на учениците, логопедичната работа с нуждаещите се деца, наставничеството и доброволчеството.

Община Монтана е планирала в бюджетите на детските градини и училищата като допълнителен компонент във формулата за разпределението на средствата от делегирания

бюджет за 2017 г. средства за логопедичен кабинет за детските градини и училищата с начален етап в размер на 0,38% от средствата по единен разходен стандарт, които обаче са недостатъчни за задоволяване на нуждите от такава услуга.

Предвид необходимостта от осигуряване на обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците все по-осезаемо се чувства потребността от назначаване на нови специалисти в училищата – предимно психолози, логопеди, ресурсни учители. Кадровата осигуреност в това отношение към момента се оказва недостатъчна, като същевременно общинските училища не разполагат с нужните финансови ресурси.

При осигуряване на допълнително държавно или друго алтернативно финансиране училищата биха могли в по-голяма степен да подобрят своята физическа и архитектурна среда и да назначат квалифицирани кадри, които да бъдат част от училищните екипи в помощ на нуждаещите се деца и ученици.

На този етап детските градини и училищата нямат достатъчната готовност за пълноценно осигуряване на допълнителна подкрепа за нуждаещите се деца и ученици в риск или със специални образователни потребности. За тази готовност се имат предвид всички фактори на материалната база, образователната среда, човешките и финансовите ресурси, които към момента не отговарят на изискванията за прилагане на принципите на приобщаващото образование.

#### **VIII. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ, КОИТО ДА БЪДАТ ВКЛЮЧЕНИ В ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ МОНТАНА ЗА ПЕРИОДА 2017-2019 ГОДИНА**

- назначаване на квалифицирани педагогически специалисти с компетентности за работа с деца в риск и деца със СОП.
- стимулиране на педагозите за участие в квалификации или преквалификации за придобиване на компетентности за работа с деца в риск и деца със СОП;
- в екипите за обследване и диагностициране на децата от детската градина и училището да бъдат включени повече външни специалисти;
- ресурсните специалисти да подпомагат децата със СОП по всички учебни предмети;
- да се търси алтернативно държавно или проектно финансиране за изграждане на достъпна физическа и архитектурна среда за ученици с увреждане;
- регулярно да се провеждат екипни срещи между представители на социалните партньори и училищната институция с цел подобряване на комуникацията и информираността на всички представители;
- социалните работници и обществените възпитатели да извършват постоянна превантивна дейност, извън работата по конкретен случай при възникнал вече проблем;

- в училищата да се работи по-целенасочено за кариерното ориентиране на учениците със съдействието на Център за кариерно ориентиране – гр. Монтана, за функционирането на който да се търси начин да продължи и след приключване на проекта на МОН „Система за кариерно ориентиране в училищното образование”;
- да се планират и провеждат ефективни дейности по превенции на насилието, с активното включване на полиция, детска педагогическа стая и МКБППМН.
- в плановете за изпълнение на училищните стратегии приоритетно да присъстват реално изпълними срокове за поетапно осигуряване на съвременна материална база;
- прилагане на диференцирани педагогически подходи, ориентирани към интересите на учениците и стимулиращи мотивацията на ученика, съобразени с възможностите, възрастовите и социалните промени в живота му и адаптирани към способността му да прилага усвоените компетентности на практика. Мярката да се осъществява с целенасочената и планираната методическата подкрепа на експертите от РУО – Монтана.
- изграждане на училищна политика за подкрепа, която да координира усилията между училище - родителска общност и социална среда.